РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Нели Христова Митева,
член на научното жури от ШУ „Епископ Константин Преславски",
на дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор", област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление:1.3. Педагогика на обучението по чужд език, научна специалност: 05.07.03. Методика на обучението по немски език, към департамент „Романистика и германистика" на Нов български университет, на тема „Оценяването по чужди езици в българското училище", разработена от Димитрина Иванова Гергова, с научен ръководител: проф. д.н. Павлина Стефанова Стефанова

Обща характеристика и съдържание на дисертацията

Дисертационният труд има обем от общо 190 страници и е структуриран в списък на използваните съкращения, увод, три глави, заключение, справка за приносните моменти, библиография на използваните литературни източници, седем приложения, списък с публикациите по темата на дисертацията и декларация за авторство.

В *увода* (с. 4 - 9) са обосновани изборът и актуалността на темата. Коректно са формулирани обектът, предметът, целта и задачите на дисертационния труд, както и хипотезите на експерименталното изследване. Като **обект** на изследването са определени *тестовете (тестовите задачи) като инструмент за оценяване на комуникативните компетентности в обучението по съвременни езици като чужди езици* (с. 6.). **Предметът** на изследване са *принципите и методите за разработване на валидни и надеждни тестове като адекватни инструменти за измерване на езикови компетентности* (с. 6.). Като **цели** на разработката на с. 6 и 7 са определени извеждане и систематизиране на правила за създаване на тестови задачи с избираем отговор и критерии за тяхната експертна оценка чрез анализ на характеристиките и функциите на оценяването в езиковото обучение и принципите на комуникативните тестове; изследване на качествата на различни тестови формати с избираем отговор за измерване на умението четене с разбиране въз основа на анализ на данните от апробиране на тестови задачи; анкетиране на учениците, участвали в апробацията на тестовите задачи и формулиране на изводи за техните нагласи към оценяването и мнението им за тестовите задачи, чрез които се оценяват техните езикови постижения. От формулираните цели са операционализирани девет **задачи**, които обуславят структурата на цялостната работа. **Хипотезите**, които се подлагат на експериментална

проверка са реалистични и могат да бъдат проверени с помощта на инструментариума предложен в дисертацията. За решаване на поставените задачи са използвани разнообразни и адекватни **методи** на изследване - теоретичен анализ, педагогически експеримент, анкетен метод, експертна оценка и статистически методи за обработка на данните от експеримента.

Първа глава (с. 10 - 71) на дисертационния труд е посветена на проблематиката на измерването на постиженията в езиковото обучение и се състои от 7 раздела, в които Димитрина Гергова прави обстоен преглед на съществуващите теоретични постулати в областта на тестологията. Разгледани са етапите в развитието на теорията на езиковите тестове, изяснения са основните понятия, представени са различните видове оценяване, обхватът на оценяването, моментът на провеждане, организацията и интерпретацията на резултатите от него. Представени са Общата европейска езикова рамка, Наръчникът за разработване и провеждане на езикови тестове, разработен от Асоциацията на центровете за езиково оценяване в Европа (ALTE) и Европейското езиково портфолио (ЕЕП) като мярка за измерване на езиковите постижения. Обобщени са различните видове тестове и са систематизирани функциите на оценяването в езиковото обучение. Подробно са представени критериите за качеството на езиковите тестове и са разгледани основните етапи при създаването на тестовете. Описани са различните тестови формати.

Във *втора глава* (с. 72 – 114) са разгледани методите за разработване и оценка на тестови задачи за оценяване на езикови компетентности. Подробно са описани принципите за създаване на комуникативни езикови тестове. Акцентирано е върху оценяване на умението четене с разбиране. В тази връзка са обобщени аспектите, върху които се основава разработването на тестовете и съставянето на задачите за четене с разбиране, както и факторите, детерминиращи степента на трудност. Посочени са критериите, които определят нивото на трудност на комуникативните задачи. Подробно е представена връзката между вида на текста, вида на задачата и целта на четене. Специално внимание е отделено на критериите за избор на текстовете за тестовите задачи и в частност на текстовете за оценяване на умението *четене с разбиране*. Анализирани са критериите за определяне на нивото на трудност на текста. Представен е методът Textmapping (съставяне на карта на текстове за четене или за слушане), който се прилага за целите на разработването на задачи за стандартизирано оценяване. Описани са изискванията, които трябва да бъдат спазвани при създаването на задачи с избираем отговор за проверка на уменията за четене с разбиране, както и на

инструкциите за изпълнение на задачите. Систематизирани са критерии за експертна оценка на езикови тестове на текст и задачи с избираем и с кратък свободен отговор, в контекста *четене с разбиране.* Направен е задълбочен анализ на структурата на изпитните материали по чужди езици за националното външно оценяване в VII клас и VIII клас съобразно изискванията за комуникативна насоченост на изпитните материали. Резултатите от анализа са онагледени графично и в табличен вид. Разгледана е връзката между мотивацията за учене и оценяването на постиженията и факторите, които влияят върху мотивацията за учене.

Трета глава (с. 115 – 153) се отнася до параметрите на проведеното емпирично изследване. В нея са представени организацията на изследването, използваният инструментариум, обхвата на изследваните лица, изследователската процедура, анализа на получените резултати на изследването. Презентиран е и авторски модел на тест за оценяване на умението четене с разбиране.

Дизайн на експерименталното изследване

Проведеното емпирично изследване съответства на целта на дисертационния труд. Впечатляващо е специалното внимание, което докторанта отделя за прецизен избор на инструментариум. Той е подбран много аргументирано и е целесъобразен. Коректно е представена целевата група на изследването.

Проведеното експериментално изследване включва апробация на разработените от докторанта тестови задачи за проверка на умението *четене с разбиране* и анкетиране на учениците, участници в експеримента. Апробацията на тестовите задачи е проведена през периода от 22.06.2015 до 26.06.2015 г. Като целева група на експеримента са посочени ученици от VIII клас в профилирани гимназии и профилирани паралелки на СОУ с интензивно изучаване на чужд език. Общия брой на участниците в експеримента е 209 ученици от 9 паралелки от 6 профилирани гимназии и профилирани паралелки на СОУ с интензивно изучаване на немски език.

При провеждане на емпиричното изследване са спазени описаните в теоретичната част на дисертацията критерии за разработване на тестови задачи с избираем отговор, за формулиране на указания за изпълнение на задачите, както и критериите за експертна оценка на текстовете и тестовите задачи.

Данните от емпиричното изследване са обработени със статистическия пакет за обработване на данни SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) и с програмата за анализ на тестови въпроси – TiaPlus. За провеждане на изследването е използван много

богат инструментариум - Т-скала на Търстоун, непараметричен тест за сравняване на резултати на Уилкоксън (Wilcoxon signed-rank test), F-тест на Левин за проверка на условието за равенство на дисперсиите между отделните групи , Т-тест на Стюдънт за сравнение на средните от две независими извадки, авторски тест за оценяване на уменията за четене с разбиране, анкета за проучване на емоционалната нагласа и мотивацията за учене и за нагласите към оценяването на учениците, участници в апробацията на теста.

Емпиричното изследване обосновано доказва две от формулираните хипотези. Хипотеза три не се потвърждава категорично, поради което тя е отхвърлена.

Данните от емпиричното изследване са представени коректно. Резултатите са визуализирани таблично и чрез диаграми. Изводите от емпиричното изследване са коректно формулирани.

Научна осведоменост на докторанта

Авторът познава добре литературата по темата и достатъчно пълноценно информационно обосновава тезата си. Теоретичните му разсъждения са следствие от проучване на 120 източника, от които 109 са на хартиен носител (23 на кирилица и 80 на латиница) и 11 уеб базирани. Тези източници са използвани подходящо в текста за подкрепа на авторовите позиции. Димитрина Гергова познава много добре не само българската, но и световната литература, а това дава възможност на автора достатъчно коректно да обосновава основните си тези. Постановките, които се застъпват са както класически, така и от най-новите публикации след 2000 година. Направеният съдържателен анализ на съвременни теории и практики в областта на педагогическата и психологическата диагностика недвусмислено потвърждават изказаното от докторанта твърдение, че е необходимо „преосмислянето както на методите на преподаване, така и на методите за оценка на постиженията“ (с. 5). Тази представителна научна аргументация на текста убедително подкрепя заключенията в дисертацията.

Научни приноси

Представеният за обсъждане научен труд на Димитрина Гергова е посветен на тема, която е изключително актуална на фона на промените в сферата на образованието и нуждата от качествени и обективни критерии за оценяване на постиженията на учениците.

Дисертационният труд има както теоретична, така и практическа стойност и за теорията и практиката на оценяването по чужди езици в българското училище и за чуждоезиковото обучение. Докторантът е успял да представи ясно и точно сложната и разнообразна теоретична база на тестологията.

На основата на разнообразните теории за измерването на постиженията в чуждоезиковото обучение са дефинирани основните понятия, идентифицирани са основните характеристики на езиковите тестове и са обобщени основните принципи и критерии за създаване, оценка и анализ на тестови задачи за оценяване на езикови компетентности.

Приемам като цяло формулираните от докторанта приносни моменти. Бих искала да подчертая, че за мен най-важният принос на изследването на Димитрина Гергова е разработването на критерии за създаване на тестове и за експертна оценка на текстове и тестови задачи за проверка на умението четене с разбиране, предназначени за преподаватели, автори на тестови задачи и експерти. Предложените и апробирани от докторантката критерии за експертна оценка на текст и задачи с избираем отговор респ. с кратък свободен отговор към компонент „Четене с разбиране“ (Приложения 1 – 4) могат успешно да се използват не само от преподавателите по чужди езици, но и от авторите и оценителите на тестови задачи.

Направен е впечатляващ експеримент. В световен план през последните 5 години почти не се правят класически педагогически експерименти, а предимно констативни експерименти с малки извадки. Много прецизно е подбран инструментариумът, критериите и показателите са конкретни и са ориентирани към целта. В експерименталното изследване е направена и сериозна статистическа обработка на резултатите.

Като позитив на дисертационния труд, който засилва достоверността на емпиричното изследване може да се отбележи това, че една от заложените хипотези не се потвърждава. В много голям процент от дисертационните изследвания хипотезите задължително се потвърждават. Смисълът на хипотезата е да докаже или да отхвърли първоначалните предположения на изследователя.

Публикации по дисертационния труд

По темата на дисертационния труд са представени общо 6 публикации - 3 статии в научни списания и 3 учебни помагала. Публикациите по дисертационния труд

представят съществени моменти от него и отговарят на изискванията за брой и представителност.

Автореферат

Представеният за преглед вариант на автореферат достоверно отразява структурата и съдържанието на дисертационния труд. Предметът, целите и теоретичните основания на разработката и резултатите от нея са ясно изложени, съдържанието на главите е добре представено, така авторефератът изпълнява основното си предназначение.

Бележки и въпроси по дисертацията

Дисертацията би спечелила, ако

- целта се преформулира, за да се избегне повторението й с някоя от задачите;
- се уеднакви стандартът за цитиране;
- ако е написана само в сегашно историческо време като се избегне 1 л. мн. ч.;
- се прецизира използването на понятията „стил“ и „стратегии”.

Добре би било, ако в експерименталното изследване се посочи полът на изследваните лица. Допускам, че биха се получили джендър-обусловени различия.

Направените бележки целят да се подпомогне по-нататъшната интенция на работата на докторант Димитрина Гергова. Те не намаляват общата висока оценка на текста.

Въпроси:

1. Към кои формати причислява докторанта преразказа (на чут или прочетен текст), описанието на картина и резюмето на текст?

Заключение

Авторът на дисертацията демонстрира научна компетентност, прецизност, добросъвестност – качества, необходими за реализацията на целта на научното изследване. Използван е точен, богат език и научен стил, който дава възможност успешно да се изложи, обоснове и защити тезата на дисертационното изследване.

Дисертационният труд се основава на достатъчна по обем информация. Техническото му оформление съответства на стандартите.

Направеното задълбочено теоретично изследване и компетентно проведеното експериментално изследване водят до обоснованото заключение, че целта на дисертационния труд е изпълнена.

Въз основа на проявените качества и умения за задълбочено научно изследване, на доказаните научни приноси и оригинални постижения, давам своята ***положителна оценка*** за проведеното изследване, представено в дисертационния труд, и предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Димитрина Иванова Гергова ***образователната и научна степен „доктор”*** в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика на обучението по чужд език, научна специалност 05.07.03. Методика на обучението по немски език.

20.09.2016 г. Рецензент: .....

гр. Шумен /доц. д-р Нели Митева/